

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Danskeren 1

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Danskeren 1", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 160. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1848_941-txt-shoot-idm6831.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Danskeren.

Et Ugeblad.

1848. Onsdagen den 31de Mai. Nr. 11.

Den Danske, den Tydske og den Franske Sag.

V.

Hvem der vil klæde sig paa *Fransk*, maa fryse paa *Dansk!* det er alt et gammelt Ord hos os, og vi Kiøbenhavnere har tit seet det bogstavelig gaae i Opfyldelse, især paa *Østergade* og paa *Kongens Nytorv*, naar *Damerne* enten for tidlig eller for silde priste Sommer efter de *Franske Moder*, som tit kan være urimelige nok midt i *Paris*, og er naturligviis næsten altid latterlige i *Kiøbenhavn*.

Der ligger imidlertid meget mere i det gamle Ord, at hvem der vil klæde sig paa *Fransk*, maa fryse paa *Dansk*, end man sædvanlig tager sig i Agt for, thi dels giælder det aabenbar om de *Franske Noder* ligesaavel som om de *Franske Moder*, da begge Dele klæder stygt i Danmark, og dels bruger vi paa *Dansk* Ordet "Klæder" i en Lignelse, eller paa *Billedsproget*, om alt hvad man med et *fremmed* og derfor blindt 162Ord sædvanlig kalder "*Formen*." Saaledes siger vi paa *Dansk*, naar vi har gjort noget, det bedste vi kan, enten det saa er et *Billede*, en *Bog* eller en *Indretning*, og nogen da bliver ved at hegle paa, at det skulde være anderledes: nu faaer det at gaae i de *Klæder*, det har, og dermed mener vi, hvad de, der pynter op hos os med slet *Fransk* eller *Latin*, kalder at det maa beholde den *Form*, vi har givet det.

Om nu Ordsproget har Ret, saa man i *Kiøbenhavn*, naar man ikke vil blive narret, skal ligesaavel tage sig i Agt for de *Franske Former*, som for den *Franske Klædedragt*, det er der vist nok to Meninger om, men jeg mener desuagtet, det er soleklart, at ethvert Folk, som vil være *sit eget*, maa see sig vel for med alt *Fremmed*, og at det *Franske* er langt fra at være nogen Undtagelse, saa at naar man kommer til os med noget *splinternyt*, og beraaber sig paa, at det er kommet "frisk fra *Paris*," da er vi store Narre, om vi tænker: ja, saa maa det endelig være *godt nok til os*, men vi skal langt hellere tænke: *saa duer* det sagtens *ikke til vort Brug*, siden det *Franske* pleier at være fiint og falsk, egenlig kun gjort til at see paa, knap til at røre ved og slet ikke til at bruge uden med stor Forsigtighed, engang imellem til Stads, slet ikke til Hverdagsbrug, naar man skal røre sig frit og giøre Gavn!

¹⁶³Dette, om de *Franske Klæder* og de *Franske Former*, der sædvanlig slet ikke duer i Danmark uden til at lee ad, det har da ogsaa forlænge siden gamle *Holberg*, der vel var en stor Skielm, men ogsaa en klog Karl, ypperlig indskærpet alle dem, der enten har læst eller været paa Komædie og seet *Hans Frandsen* som en "Jean de France," men jo bedre en Spas er, desmindre tænker Mængden noget alvorligt ved den, og derfor kan man i *Kiøbenhavn* let opleve det Syn, at de, der leer allerhierteligst ad *Holbergs Jean de France*, ligefuldt forguder alle de *Franske Former*, og det er nuomstunder en meget farlig Sag.

Det gaaer derfor nu ikke an, saaledes som for hundrede Aar siden i *Holbergs Tid*, at betragte den *Franske Sag* hos os blot fra den *latterlige Side*, thi det var endogsaa Skade, at den ikke allerede dengang blev betragtet lidt alvorligere. Vel nytter det aldrig at istemme *Jeremiader* eller holde Sparlagens-Prækener, enten fordi nogle Spradebasser i *Kiøbenhavn* knapper Kjolen paa Ryggen, naar de hører, det er den nyeste Mode i *Paris*, eller fordi nogle Skabilkenhoveder indbilder sig, at store Parykker kan give dem Værdighed, som *Ludvig den Fjortende*, eller fordi *Stine Knivsmæds*, som før nøiedes med tykt eller tyndt Øl, nu, paa sin *Fransk*, drikker tynd eller 164tyk Kaffe; men dog var det selv i *Holbergs Tid* en meget betænkelig Sag, at man til *Hove* og i alle *adelige Huse* langt hellere vred Munden paa *Fransk* end lukkede den ordenlig op paa *Dansk*. Ligesom nemlig de *Lærde* alt længe med deres forbistrede *Latin* i alle Ender havde skilt sig fra det *Danske*

Folk og Modersmaal, saaledes skildte *Hoffet* og *Adelen* sig ved sit Pluddervælsk endnu langt *kjendeligere* fra Begge end de alt længe havde gjort paa *Plattydsk*. Alle vore *Kjøbenhavnske Pigeskoler* af Vælgten, hvor der endnu *pludres* Fransk, minder os desuden daglig om den "honette *Ambition*," der foer i *Borgerskabet*, da de saae *Adelen* forskrive "Francæser" som det bedste Legetøi for deres Børn, men i alt dette, ligesom i vore *parisiske* Pigeskoler, var *Latterligheden* dog saa iøinefaldende, at hvert Alvors-Ord vilde være spildt derpaa, og da det desuden mere var *Tydsken* end *Dansken*, der tabde hvad *Fransken* vandt, maatte man vel sige: ligesaa godt *Kragen* som *Ravnen*, de er begge vor Herres Fugle!

Der var nu vel ogsaa en anden *Pariser-Mode*, som *Holberg* selv ingenlunde var fri for at efterligne, og som der selv midt i Paris er en meget slem Hage ved, thi det er den at slaae alting hen i Spas, eller dog at binde Munden paa alle hvem man ikke gider hørt 165med en Vittighed, saa træffende og tit saa bidende, som mueligt, men dels er der med *Vittigheder*, ligesom med *Stikkere* i Kortenspil, ikke andet at gjøre end at stikke over eller lade dem staae, da man selv for den allermost grundede Beklagelse kun faaer et Grin, eller hvad end er værre, et medlidende Smil, og dels havde man i *Holbergs Tid* en meget *grovere* Maade at binde Munde paa i *Kjøbenhavn*, saa af to onde Ting var aabenbar selv den værste Vittighed den mindste. De Danske er desuden saa langt fra at være et *uvittigt* Folk, at jeg tør vove dem i det Stykke ikke blot mod de smaavittige Franskmand, men selv mod de storvittige Græker, saa det er netop *Holbergs* uødkelige Fortjeneste at have vakt den snorksovende Danske Vittighed, som nødvendig maatte blive lysvaagen, naar den skulde slaae sig til Ridder baade paa de *Latinske* og de *Tydske Dødbidere*!

Det er da kun igrunden fra *Sidstningen* af forrige Aarhundrede at Efterligningen af det *Franske Væsen* begyndte at blive en alvorlig og betænkelig Sag for Danmark, thi da, jeg kan netop huske det fra mine første Drengaar, udbrød den saameget omtalte, men hos os ikke meget velbekjendte *Franske Revolution*.

Det pluddervælske Ord "Revolution" er nemlig hos os sædvanlig brugt uden al Fordanskning, og hvem 166der altsaa hverken har oplevet den Franske Revolution, eller læst en *bedre* Historiebog om den end den berømte af *Thjers*, tænker derved kun paa en stor *Seier* over uindskrænket *Kongemagt*, *Adels-Tryk* og *Præste-Herskab*, altsaa en i alle Maader kun for Konger, Adelsmænd og Præster sørgelig, men for *Frihed* og *Oplysning*, *Folk* og *Menneskehed glædelig* Omskiftelse. At dette nu er en skæv Opfattelse, seer man vel allerede, naar man veed at det Danske Ord "Omvæltning" er det, der nærmest svarer til det Franske "**revolution**", thi derved tænker vi strax paa en Vogn, som *vælder*, hvorved gjerne altid noget og tit meget spildes og ødelægges og Folk let kan brække Halsen, men *vi* faaer dog først et rigtigt Begreb om den saakaldte Franske Revolution, naar vi tænker paa et "*Skibbrud*" i en flyvende Storm, naar Skibet slaaes mod en Klippe og gaaer i tusinde Stykker, saa de af Mandskabet, der ikke drukner, kun med Nød og Neppe kommer iland, og maae nøies med de Stumper af Skib og Ladning, som enten selv kommer drivende eller kan fiskes op fra Havsens Bund. Ja, en saadan *Undergang* var den Franske Revolution i Aarene 1792, 93 og 94, hvorved der ikke blot vendtes op og ned paa alting, men hvorved *alle Baand* brast, som binder de enkelte Mennesker og Kredse til hinanden i det *Borgerlige Selskab*, føl167gelig ogsaa alle de *Baand*, som Lov og Ret, Ære og Skam, Optugtelse og Vane, lægger paa de vilde og voldsomme Lyster og Begjærligheder, som der findes meer end nok af allevegne, og fandtes i *Paris* saa gruelig meget af, at Gaderne, saa at sige, bestandig flød med *Menneskeblod*, og *Ingen* var Dag eller Nat *sikker* paa sit *Liv*, end sige da paa *Gods* eller *Frihed*, eller paa nogen anden Ting i denne Verden.

Paa denne *Rædselstid*, som selv *Franskmændene* kalde den, fulgde naturligviis ikke blot megen Udmattelse, men især en uimodstaaelig Trang til at blive den daglige Uro, Ængstelse og Livsfare kvit, og deraf benyttede den store og lykkelige, men mageløs ærgierrige og herskesyge Krigsmand, *Napoleon Bonaparte*, sig til at blive Frankrigs *Enevoldsherre* og regiere det med et Jernspir, som alle maatte bæve og bøie sig for. For at nære hans umættelige Ærgierrighed og Herskesyge, maatte *Frankerig* i hele femten Aar *kæmpe* og *bløde* paa saamange Valpladse, at der tilsidst hardtad bogstavelig kun var Dreng og Oldinger, hverken Mænd eller Karle, paa Benene. Følgen var, at *Tydskere*, *Russer*, *Engelskmænd* og, saa at sige, hele *Europa*, som *Revolutionen* havde forskrækket, og som *Napoleon* havde udæsket og, saavidt muelig, underkuet, to Gange holdt Indtog i *Paris*, brandskattede Riget og nødte 168Franskmændene til paany at lade sig beherske af en *Konge* og en *Adel* og et *Præsteskab*, der enten var de samme, eller dog af samme Tønde, som de, man ved det store, forsætlige *Skibbrud* havde ventet for evig at blive kvit.

Saaledes gik da atter *femten* Aar i gammel Slendrian, og skiøndt Kiedsommeligheden og Misfornøielsen gav sig Luft i 1830, ved et nyt Blodbad i Paris, en Konge-Forjagelse o. s. v. saa forbedrede det dog paa ingen Maade det Franske Folks Tilstand eller Lune, saa de atten Aar, hvori *Ludvig Philip* sad paa den Franske Throne, var, som Franskmændene selv sagde, beherskede af den "*uforanderlige Tanke*," hvordan *Ludvig Philip*, det koste *Frankrig* hvad koste vilde, kunde *befæste* og *berige* sig og sin talrige Afkom i den misundelsesværdige Stilling, Slumpe-Lykken havde skiænket dem!

Nylig har vi hørt, at ogsaa denne Krukke gik saalænge til Kilde, at den kom hankeløs hjem, saa der blev atter et stort Blodbad i Paris baade Dag og Nat, baade Kongen og hans Afkom, hans kloge Ministre og tapre Generaler, som han havde stolet paa, tog Flugten, og han fik selv ikke engang Stunder til at pakke ind, men kom, som man siger, halvnøgen og heelfattig over til Engeland.

169Nu endelig, efter i over halvtredsindstyve Aar at have stridt og blødt og døiet alle de Ulykker, der vel kan komme over et Folk, synes Franskændene da at være lige nær, synes kun at have væltet med den Vogn, der bar Levningerne fra det store Skibbrud, væltet i Parises Gader, hvor Alt nu er Gribsgods for hvem der har den haardeste Pande og de bedste Næver!

Saaledes synes da den Franske Revolution, med alle dens Følger i sit *Hjem*, kun at være et uhyre stort *Sørgespil*, der, hvor glimrende end Alt øiebliklig kan stille sig, dog i hvert Optog baade begynder og ender med *Blodbad*, *Forstyrrelse* og grændseløs *Forvirring*, og dog veed vi, at det er ingenlunde det almindelige Indtryk, de sidste blodige Optrin i Paris, der let kan synes de allersørgeligste, har gjort paa det øvrige Europa, men at tvertimod har man efterlignet dem baade i *Vien* og *Berlin*, og anseer dem hardtad allevegne, ogsaa i *Kiøbenhavn*, for en langt mere glædelig end sørgelig Begivenhed, der, baade i Frankrig og i hele *Europa*, dels allerede har havt, og dels efterhaanden vil have de mest velgjørende Følger.

Vist nok gives der dem, baade her og overalt, som hvidske om, at det er kun den *Franske Viin*, der taler ud af alle den Franske Revolutions Lovtaler, kun *Rusen* af alle den *Franske Aands* fine men 170falske Talemaader om utabelige *Menneske-Rettigheder*, Folkets umistelige *Enevoldsmagt*, og i det Hele om almindelig "*Frihed, Lighed og Broderskab*," der hele Tiden var de hidsige Franskænds Løsen og Omkvæd, uden at man dog saae det mindste deraf i Virkeligheden, som man enten kunde misunde dem, eller engang have Lyst til at eie, end sige da Lyst til at købe i saa dyre Domme, som et *halvt* Aarhundredes Ulykker og uhyre, utallige *Blodbad* unegtelig er.

At heri ligger noget meget sandt, og at deraf skulde udspringe den yderste Forsigtighed med enten at anprise eller efterligne Parisernes Tankegang og Adfærd, det baade indrømmer jeg og vil gjerne spidse min Pen til at indskærpe, for jeg er selv nærvæd baade at lee og græde over hvad jeg midt i *Kiøbenhavn* maa høre om det høit *oplyste* Paris og det lykkelige, fri Frankrig, som dog *Kiøbenhavn* og Danmark ei skulde bytte med, om de end kunde faae alle *Milliarderne*, Frankrig skylder bort, til Opgiæld; men desuagtet tør jeg dog ingenlunde istemme den Dom, *Hvidskerne* fælder over hele den *Franske Revolution*, blandt andet, fordi de ikke selv tør sige det *høit*, og har aldrig turde sagt det høit, uden hvor *Folke-Munden* var bundet.

Heraf følger nemlig, at enten maatte alle *Hvidskerne* være *Krystere*, eller de maae selv fattes Tro 171paa hvad de siger, og den Sag kan umuelig være god, som enten kun har lutter *Krystere* paa sin Side, eller som dog ikke kan taale Modsigelse, det veed jeg af Erfaring, thi jeg har selv i en heel *Menneske-Alder* kæmpet for en Sag, som Mængden af alle de *Høirøstede* og *Skrivesalige* kaldte *tabt*, men fordi jeg troede, den var god og baade skulde og kunde vindes, derfor turde jeg godt sige det *høit* og fristedes aldrig til at ønske *Modstanderne* andre *Tungebaand*, end dem, *Kiærlighed* føder og *Sandhed* befæster!

Men idet jeg nu om den Franske Revolutions-Sag hverken kan stemme med de saakaldte *Conservative* eller de saakaldte *Liberale*, da staaer jeg naturligviis Fare for at regnes til dem, der bærer Kappen paa begge *Skuldre*, eller til *Hverken-Kiønnet*, som dog ogsaa i mine *Øine* er de kiedsommeligste *Tobener*, der kan gaae paa *Guds grønne Jord*, thi det er uhyre kiedsommeligt at være deres *Tilhørere*, der bestandig raaber paa, at alle andre *gaaer for vidt*, naar man ikke enten holder dem i *Kjolen* eller lader sig holde i *Kjolen* af dem, der altid er daarlig tilbeens.

Det faaer imidlertid ikke at hjælpe, jeg holder Ingen i *Kjolen* og lader mig ikke holde i *Kjolen*, men gaaer mit Skud paa hvad jeg kalder den gyldne *Middelvei*, uden at bryde mig om, at de fleste saakaldte *Middelveie* kun er som de *Rendestene* midt ad *Gaden* i 172*Paris*, hvori *Guizot* traskede alle sine Dage og faldt naturligviis tilsidst paa *Næsen* over sine egne *Been*, saa han reiser sig aldrig meer.

Sagen er nemlig den, at de meget pluddervælske *Øgenavne* "*conservativ* og *liberal*," som paa *Øieblikkets* *Kragemaal* skal betyde de *stædige* og de *løbske* *Statsmænd* af *Haandværk*, med alle deres *Svende* og *Drenge* og *Dagleiere*, de er ligesom hvad man i *Kortenspil* kalder "*Fisk* eller *Slentringer*," der kan gaae for hvad det skal være, da de i sig selv er saa godt som slet ingen Ting, og derfor har man i Frankrig tit med samme *Ret* kaldt Folk *conservative* idag, som man kaldte dem *liberale* igaar, fordi igaar løb de efter *Minister-Pladsen* alt hvad de kunde, og idag stod de paa den saa stivt, som mueligt. Naar man derfor tager det allerstrængest med bemeldte *Øgenavne*, og siger *conservativ* er hvem der holder paa alt det *Bestaaende*, men *liberal* kalder vi hvem der holder *Skridt* med *Tiden*, *Folke-Stemmen* og *Folke-Villien*, saa er man endda lige nær; thi dersom ellers det *Borgerlige Selskab* har et vist *Maal*, man skal stræbe at naae, og da i alt *Fald* det *Borgerlige Selskab* har en stor *Indflydelse* paa hele *Menneskelivets* *Lykke* og *Ulykke*, *Vee* og *Vel*, saa maa aabenbar den ædle og kloge *Statsmand* kiendes paa noget ganske andet end hans overveiende *Hang* enten til at *fire* eller *hale*, 173enten til at *holde fast* eller at *lade gaae*, thi Sagen er immer først, *hvad* han holder paa og *hvad* han lader gaae, og dernæst, *hvordan* han bærer sig ad med begge *Dele*. *Engelskmanden* bruger derfor det rette *Udtryk* om hvad man i et *Statsraad* skal agte paa, naar han kalder det *Midler* og *Veie* (means and ways), thi den bedste *Vei* til *Maalet* og de rette *Midler* til *Øiemedet*, det er hvad det giælder om, og *Vildfarelser* og *Misgreb* er netop allerskadeligst, naar de for *Øieblikket* har de *fleste* *Stemmer* for sig. Har man nu ikke andet *Maal* for sin *Stats-Klogskab* end *Ludvig Philip* og hans *Ministre*, som blot vilde beholde deres *Stilling* saa længe og benytte sig selv af den saa godt, som mueligt, da er det vistnok klogest at hænge Kappen paa begge *Skuldre* og at *fire* og *hale*, som *Vinden* blæser, men har man

Folkets og Rigets sande Vel for Øie, da stiler man stadig *derefter*, og er der et Morads, man maa over, da slaaer man en Bro, saa godt, man kan, om saa end to hørøstede Partier sætter sig imod, fordi det ene vil blive ved at vade i Dynd til Knæerne, og det andet vil dandse paa Gynger, som hvertandet Øieblik brister under dem og, faaer de Lov at raade, under hele Riget.

En saadan Bro over hvad Erfaring lærer hverken lader sig gennemvade eller overspringe, det er hvad jeg foreslaaer og tilraader, som den gyldne *Middelvei*, 1740g hører ganske rolig paa, at Somme kalder mig *conservativ*, fordi jeg holder paa Broen, og Andre kalder mig *revolutionær*, fordi jeg virkelig vil over Broen til en *splinterny* Tilstand af det Borgerlige Selskab, hvori de utabelige Menneske-Rettigheder virkelig gøres gjældende, hvori *Folket* virkelig betragtes, som Landets og Rigets *Besiddere*, og hvori der virkelig stiles paa al den *Frihed* og *Lighed* og alt det *Broderskab*, der, efter *Tidens* og *Folkets* Beskaffenhed, under stigende Oplysning og voxende Dannelse, med mindste Rimelighed lader sig vente!

Det er følgelig, i mine Øine, en Fortjeneste, Frankerig har af *Europa*, at det først har fattet *Haab* om den ny Tingenes Tilstand, som vi alle savne og ei længer kunne undvære, og har, ved utrættelig at stræbe derefter, vakt os af Drømmen om dens Umuelighed i vor Verdensdeel; men da *Frankerig*, med *uhyre Opoffrelser*, endnu kun har naaet *meget lidt* af hvad vi alle maae ønske, saa skulde vi tage os vel i Agt for at vælge Franske "Midler og Veie", om det end ikke var soleklart, at just fordi de bedste Midler og Veie i *Frankerig* maae være *Franske*, derfor maae de i *Danmark* være *Danske*!

175

Krigs-Skatten og Sølv-Laanet.

Man seer i Aviserne en Indbydelse fra *Finants-Ministeren* til at komme Fædernelandet til Hjelp med Sølv-tøi, som kunde pantsættes til Banken og i Nødsfald omsmeltes til Mønt, i hvilket Tilfælde Sølv-Værdien blev en rentebærende Kapital.

Hvorvidt der nu findes saameget undværligt Sølv-tøi i Danmark, at Banken selv ved den største Opoffrelse kunde faae tilstrækkeligt Pant for *Millioner*, og hvorvidt det er nødvendigt at vælge en Vei, hvorpaa Opoffrelsen let bliver langt større end Udbyttet, det kan jeg ikke vide, men skiøndt begge disse Spørgsmaal er vigtige, bliver dog det allervigtigste i mine Øine det, om Ministeriet har *opgivet* den overordenlige Skatte-Udskrivning, som blev foreslaaet og paa en Maade billiget i Folkeraadet, eller Ministeriet vil forbeholde sig at komme tilbage dertil, hvis Sølv-Laanet ikke skulde blive tilstrækkeligt?

Naar nu det *Første* ikke ved denne Leilighed udtrykkelig *erklæres*, da maa man være belavet paa det *Sidste*, og jeg kan godt forstaae, at Ministeriet maa finde det betænkeligt at opgive Skatten, før det er sikkert, hvad Laanet vil indbringe, men Ministeriet vil ogsaa lettelig forstaae, at de Skatskyldige maae finde det alt for betænkeligt at anstrænge sig til det yderste, naar 176de er udsatte for at tvinges til end yderligere Anstrængelse, og at altsaa Laanet, om det end ellers er velberegnet, rimeligviis vil mislykkes af Frygt for *Skatten* i den dunkle Baggrund.

Jeg, som er overbeviist om, at *Krigsskatten* i alle Tilfælde bør undgaaes, og at den *Danske Opoffrelse* af yderste Formue er sikker nok, naar man blot gaaer aabent tilværks, siger, *hvormeget* man troer der fattes og viser, man forgæves har søgt Laan, der vilde lettere bæres, jeg maa gientage min klart udtalte Mening, at naar Talen er om Penge-Opoffrelse til det yderste, da maa den *Danske Folke-Bank* gaae i Spidsen og ingenlunde skye enten de Offere, den kan bære, eller den Uleilighed, der lader sig overkomme; thi ellers væltes Byrden, som sædvanlig, over paa dem, der mindst kan bære den, og til Slutning har igunden kun de vundet, der havde mest at tabe, og skulde derfor ogsaa bringe det Heles Tarv det største Offer. Tænker jeg mig saaledes Sølv-tøi for Millioner i Bankens Kieldere, kun betalt efter Vægt, da kan jeg see at Folket har maattet *give Banken* omtrent ligesaa meget, som Det *laande Riget*, og det var tilvisse ingen *Almisse*!